

MANÉVR

PALBOU A POHYBEM

V OPERACI

Na základě poznatků vědeckotechnického pokroku ve vojenství a některých historických zkušeností chci rozebrat a poukázat na některé nové jevy v problematice palby a manévru v operaci a boji.

Vědeckotechnický rozvoj zásadně a významně působí na vývoj vojensví. Základní přeměny zbraní a bojové techniky vedou ke změnám charakteru ozbrojeného zápasu, způsobů a forem bojové činnosti. Složitost forem a způsobů bojové činnosti klade vysoké požadavky na profesionální připravenost všech kategorií příslušníků armády. Rychlé zdokonalování zbraní a výzbroje má za následek rovněž mnohem rychlejší vývoj způsobů boje a operace než v minulosti. Jaderné zbraně, nejnovější typy raketové techniky, moderní výzbroj letectva a pozemních vojsk způsobily podstatné změny ve vojenském umění. Vědeckotechnická revoluce ve vojenství ovlivňuje vývoj způsobů vedení boje a operace a klade nové nároky na schopnost přihlížet k těmto změnám a promítat je do požadavků každodenního života vojsk. Tak se např. změnila doba trvání operace a boje, časové lhůty a doba potřebná k plnění bojových úkolů a způsoby jejich plnění. Mění se a doplňuje odborná vojenská terminologie. Roste vypětí a intenzita v operaci (boji). Mění se obsah trvalé bojové pohotovosti vojsk, charakter a obsah bojové připravenosti vojsk. Kladou se nové požadavky na ozbrojené síly. Veškerá činnost ozbrojených sil, jejich výcviku a výchovy a příprava pro bojovou činnost vyžadují vskutku vědecký přístup. Je to dáno i tím, že v současné době se spolu se zdokonalováním raketových jaderných zbraní i nadále zdokonalují klasické zbraně i tradiční bojová technika. Zvýšila se např. účinnost a přesnost dělostřelectva, prostředků PVO a dalších technických prostředků. Na nové vyšší úrovni jsou možnosti letectva, které používá raket a je schopné ve velké vzdálenosti ničit prostředky jaderného napadení nepřítele, jeho PVO i další malorozměrné a zejména pohyblivé pozemní i vzdušné cíle. Vzniklo vojskové letectvo, jehož základ tvoří vrtulníkové útvary a jednotky různých

ného složení určené k plnění úkolů v zájmu vševojskových svazků a útvarů. Vyššího stupně všestranné vyspělosti dosáhla pozemní tanková a motostřelecká vojska. V praxi vojsk a štábů se namnoze již v některých oblastech osvědčuje automatizované řízení složité vojenské techniky a velení vojskům. Velmi intenzivně probíhá výzkum v oblasti kybernetiky, mikroprocesorové techniky, robotiky a dalších nejnovějších technických aplikací, žádoucích pro udržení trendu soudobosti armády.

Tyto kvalitativní procesy, které probíhají zejména v přípravě vojsk k vedení operace a boje, intenzivní růst palebné síly i manévrovosti vojsk umožní bojujícím stranám nenadále měnit poměr sil na bojišti (válčišti), zasazovat silné a rychlé úderu do celé hloubky sestavy protivníka, rychle získat iniciativu a trvale si ji udržovat. Tato vlastnost soudobých vysoce dynamických a manévrových operací má (a zejména v brzké budoucnosti bude mít) podstatný vliv na teorii a praxi vojenskovedeckého poznání.

Hlavním, co určuje stěžejní a principiální přeměny v soudobém vojenství, jsou podstatné změny dvou základních činitelů ozbrojeného zápasu — palebné síly a pohyblivosti vojsk. Stále platí, že operační a taktické umění je založeno na těsném spojení palby, úderu a manévru. Palebné prostředky působí nepříteli ztráty, úder prolamuje jeho obranu a manévr rozkládá systém jeho organizovaného odporu a vytváří výhodné podmínky pro zasazení nových úderů. V důsledku použití jaderných zbraní a dalších prostředků hromadného ničení možnosti manévru, palby a tím i úderu v operaci rostou jak v taktickém, tak zejména v operačním a strategickém měřítku.

Vést vysoce manévrovou bojovou činnost s využitím palebné síly raketového vojska a dělostřelectva za podpory ostatních druhů vojsk a služeb, ve vysokém tempu jsou dnes schopna jenom vojska, která se vyznačují dostatečnou pohyblivostí. Jde o jejich vysokou manévrovací schopnost, schopnost plně využívat bojové síly pro včasné a přesné splnění stanoveného bojového úkolu. Způsobnost všech jednotlivých článků vojsk (bojových i nebojových) a všech velitelských stupňů, okamžitého a co nejúčinnějšího reagování na jakékoliv události na frontě a změny v bojové situaci s cílem získat iniciativu, působit v určitém prostoru dříve než protivník a tím pro něho i neočekávaně. Tuto osvědčenou zásadu uplatňoval již významný ruský vojevůdce M. I. Kutuzov. Jeho strategie, založená na zasazení neočekávaného úderu a vedení manévrové činnosti na frontě a v týlu nepřítel, zabezpečila např. bleskové vítězství nad armádou Napoleona.

Pod pojmem manévr a manévr palbou v odborné literatuře současní vojenští teoretikové uvádějí: Manévr je organizovaný přesun, přeskupení vojsk v průběhu operace, bojové činnosti na nový směr (čáru, do nového prostoru) s cílem zaujmout výhodné postavení ve vztahu k nepříteli a vytvořit potřebné, odpovídající uskupení sil a prostředků; k tomu uskutečnit nezbytný přenos palby (úsilí letectva, úderu raketových vojsk) k zabezpečení hromadného a komplexního působení na nejdůležitější objekty (cíle) nepřítel, nebo zabezpečení nových směrů úderů.

Manévr palbou je přenos palby svazků (útvarů a jednotek) v dotyku i hloubce v průběhu operace (boje) z jedné cílů, objektů, čar, prostorů na druhé bez změny palebného postavení. Uskutečňuje se s cílem důsledného zničení nejdůležitějších cílů, objektů a uskupení vojsk nepřítel v krátkém čase, nového rozdělení paleb k **současnému ničení** několika cílů (objektů), a také přenosu úsilí z jednoho směru na druhý. Možnosti manévru palbou jsou dány hlavně

palebným dosahem prostředků raketových vojsk a dělostřelectva [jak uvádí Sovětská vojenská encyklopedie].

Pro vedení operace a boje v dnešní době jsou ve vztahu k manévru palbou a pohybem důležité fakta, která vedou k úspěchu v operaci. Jsou to např. schopnost rychle a co nejúčinněji plnit bojový úkol; působit a vést bojovou činnost v jakýchkoliv térenních a přírodních podmínkách, za nepříznivého počasí ve dne i v noci; reagovat na různé i nepronikavější změny v bojové situaci; pružnost ve využívání palebné síly; schopnost včas zjišťovat cíle pro úderu na nepřítele; pružnost myšlení, ovladatelnost vojsk a přesná organizace velení; způsobilost jednat ve vhodnou chvíli a na potřebném místě rychleji než nepřítel, a tím i pro něho překvapivě; schopnost s využitím rychlého manévru ochromit činnost nepřítele. Proto je třeba zdůraznit úzkou souvislost manévru a palebné síly vojsk. Využití palby a manévru v soudobé operaci přerůstá v nejdůležitější princip vojenského umění. Princip manévru pozemních vojsk s palbami prostředků všeho druhu (pozemních i vzdušných sil) úzce souvisí s principy, které jsou nezbytné pro zabezpečení úspěšného vedení operace, jako třeba soustředění úsilí, překvapení, princip bojové aktivity a iniciativy, uchování bojeschopnosti vlastních vojsk při manévrové činnosti na bojišti atd.

Z hlediska vědeckého (materialistického) světového názoru jsou tyto principy vojenského umění základními řídicími idejemi, v pravém smyslu toho slova — nejdůležitějšími pokyny o způsobech a formách organizace bojové činnosti vojsk k dosažení nejefektivnějšího úspěchu nad nepřítelem. Princip manévru a palby jako stěžejní osa operace a boje má v konkrétních případech rozhodující vliv, protože realizuje a uvádí požadavky oněch principů do života. Vojska v operaci nejsou schopna bez vysoce organizovaného a řízeného manévru za podpory paleb všeho druhu včas vytvořit nejvýhodnější podmínky pro využití vlastních sil a prostředků k dosažení včasného a především dokonalého využití výsledků účinků jaderných zbraní na nepřítele, k úspěšnému splnění cílů a úkolů operace.

Objektivním základem zkoumání problémů ozbrojeného boje jsou zákony ozbrojeného zápasu. Prokazuje to soudobá vojenská věda, která respektuje obecné zákony války odhalené vědeckým učením klasiků marxismu-leninismu. Z něho je pro nás důležité sepětí boje, operace a vůbec celého vojenství s ekonomikou, politikou, ideologií. Tyto zákony pokládá vojenství za své, opírá se o ně jak v praktickém životě, tak při konkrétních výzkumech při formulování specifických zákonů vojenství. Je to dynamizující neuzavřená problematika, která vnáší do marxisticko-leninské teorie války a míru a marxisticko-leninského učení o válce a armádě stále nové a složitější úkoly.

Metodologický význam a vliv marxisticko-leninské teorie a učení o válce a míru a armádě na jednotlivé disciplíny vojenské vědy je různý. Např. teorie vojenského umění se dnes řídí poznatky o manévru palbou a pohybem, principiálně vědecky zformulovanou tezí o úloze a formách vojenského násilí a obecném zákonu dosahování politického a vojenského úspěchu **soustředěním sil na rozhodujícím směru v rozhodujícím okamžiku** (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 30, Praha 1955, s. 258). Takto vědecky zdůvodněná myšlenka V. I. Lenina se osvědčila v období Velké vlastenecké války Sovětského svazu a platí i v podmínkách dnešní jaderné války. Při analýze a zobecňování praktických zkušeností ze soustřeďování sil a prostředků na rozhodujícím směru a v rozhodujícím okamžiku v období Velké vlastenecké války pro jejich využití v současnosti je nutné brát v úvahu dnešní možnosti zbraní a bojové techniky. Jedině takové srovnání totiž

umožňuje učinit závěr, že daný princip neztratil svůj význam, ale jeho materiální vyjádření musí být jiné. Nepřetržitě nebezpečí použití jaderných zbraní nepřitelem neumožňuje dnes bez obav soustřeďovat v omezeném prostoru velká uskupení sil a prostředků, jak tomu bylo např. ve Velké vlastenecké válce, nebo v období, kdy V. I. Lenin tuto zásadu stylizoval. Pravidla vedení soudobých operací to ani nevyžadují. Nepřítele můžeme v dnešní době nejprve zničit soustředěním paleb zbraní všeho druhu pozemních a vzdušných sil a prostředků, hlavně pak údery jaderných zbraní. K tomu velká manévrovací schopnost pozemních vojsk plně umožňuje využít výsledků těchto jaderných úderů a výsledků komplexních paleb a jednat podle zásady „každý postupuje zvlášť, rozptýleně, ale všichni se soustředí a udeří společně“. To znamená vést bojovou činnost v operaci na jednotlivých výhodných směrech s rozptýlením sil a prostředků a potom v krátké době soustředit úsilí k zasazení rozhodného drtivého úderu společně a v rychlém tempu zničit protistojícího nepřítele.

K procesu výchovy, výcviku a budování ozbrojených sil z přísně vědeckého přístupu rozvoje vojenství a ozbrojeného zápasu vůbec V. I. Lenin dále zdůraznil, že: „... bez vědy nelze vybudovat soudobou armádu“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 30, Praha 1955, s. 400). Problém nabývá v současné době na významu proto, že se změnil sám charakter soudobé války. Bojující armády budou nuceny řešit nesmírně složité, obtížné a velké úkoly. Vědeckotechnický pokrok ve vojenství vyžaduje hluboké promyšlení nových jevů, které byly vyvolány úspěchy vojenské vědy. V jejím důsledku se vojenská teorie a praxe dále všestranně rozvíjí. Výzkum, vývoj a výroba jdou tak rychle kupředu, že některé druhy bojové techniky, zbraní a výbroje zastarávají dříve, než jsou zavedeny do praxe. Neustále se zdokonalují nejen nejprogresivnější druhy nové výbroje a techniky, ale i klasické prostředky ničení.

Vojenské umění bylo za posledních několik let obohaceno a rozšířeno o nové jevy, k nimž na první místo patří komplexní palebné ničení. Vysoce dynamické operace si vynutily používání operačních manévrujících skupin. Nedílnou součástí operací pozemních vojsk se stalo hromadné použití vojskového letectva, které se stalo v krátké době účinným prostředkem boje proti tankům a jiným obrněným cílům. Jeho používání výrazně zvyšuje údernou sílu pozemního vojska, jeho manévrovací a palebné schopnosti. V operačních štábech již pevně zakotvilo plánování protivzdušné a vzdušné operace v průběhu složitých a náročných operačních cvičení. Stále aktuálnější je využívání vzdušných výsadků v operaci.

Mohutný rozvoj vojenského umění zahrnuje uvedený komplex změn v teoretické a praktické rovině vojenství, ke kterým dochází v poměrně krátkém čase. Tento bude dále pokračovat a bude mít stále větší vliv na rozvoj manévru palbou a pohybem.

Rychlé soustředění vojsk na směr hlavního úderu (tak jak o něm již v minulosti hovořil V. I. Lenin) k vytvoření úderného uskupení s vysokou hustotou sil a prostředků, zejména tanků a dělostřelectva na úzkém úseku fronty, k průlomu nepřátelské obrany, ale i v jiných fázích operace, je dnes převážně spojeno s komplexním palebným ničením. Jeho obsah, struktura, podstata, místo a cíle úzce souvisají s řešenou problematikou manévru palbou a pohybem a jeho využití k úderu v soudobé operaci. Úder, to je v podstatě spojení palby a pohybu tankových a motostřeleckých součástí s cílem dokončit bezprostřední rozdracení nepřítele. Soudobá operace si přímo vynutila ke splnění tohoto cíle kvalitativně vyšší nástroj, který se v praxi plně osvědčuje. V operacích, zvláště pak

vedených s použitím pouze klasických prostředků ničení, úder a komplexní palebné ničení nepřítele nabyly na zvláštním významu a zabezpečují jejich úspěch. Svým rozmachem, složitostí, účastí sil a prostředků i úkoly, které plní, mají nyní výrazně operační význam a vzhledem ke složení zúčastněných sil a prostředků i obsahu opatření má výlučně komplexní charakter.

Nejdůležitějšími operačními úkoly v útočné operaci, při jejichž plnění se organizuje komplexní palebné ničení v závislosti na manévru pohybem, zpravidla jsou: odrážení nepřátelské agrese, průlom nepřátelských obranných pásem, vyslání operačních manévrujících skupin a zasazení druhých sledů, násilný přechod vodní překážky, zničení protiúderného uskupení nepřítele a další.

Předchozí úvahy svědčí o tom, že manévrující vojska nejsou již jediným nositelem silné palby, i když vzájemný vztah palby a manévru se stále nevyklučí. Palba ve prospěch pozemních vojsk není plně závislá na vlastní bojové a operační sestavě. Zničení nepřítele se zúčastňují, kromě klasického dělostřelectva a paleb dalších klasických zbraní pozemních vojsk, údery jaderných zbraní a letectva. Není vyloučena v brzkou i účast kosmických a dalších prostředků. Pozemní vojska budou již zdrcující úder prakticky pouze dokončovat. Budou ničit zbytky nepřítele a rozhodně pronikat jeho sestavou. Manévr pohybem bude třeba k tomu organizovat tak, aby vojska v útoku vyšla co nejdříve do prostorů cílů operace a splnila je tak prostorově i časově. K tomu účelu se plně osvědčují operační manévrující skupiny.

Zkušenosti z velkých operačních cvičení vedou k závěru, že v soudobých podmínkách je nutné hledat nejúčelnější způsoby vedení hlubokých operací a zejména rozvinutí úspěchu do velké hloubky ve vysokém tempu. Zároveň s tím nabývá na významu zkracování doby mezi jadernými a palebnými údery a vyjitím do těchto prostorů vojsky.

Řešení obou požadavků diktuje použití vysoce pohyblivých součástí, které disponují velkou údernou silou a palebnými možnostmi a jsou schopné co nejrychleji pronikat do hloubky sestavy nepřítele, a tak zabezpečit rozvíjení úspěchu útočné operace a bojové činnosti ve vysokém tempu. Takové úkoly plní operační manévrující skupiny, které jsou vytvářeny na stupni frontu a armády jako samostatné, nestálé prvky v operační sestavě. OMS jako mobilní uskupení rychle přenášejí bojovou činnost do operační hloubky a vedou v ní rozhodnou manévrovou a palebnou činnost. Jejich cílem je vytvořit v týlu nepřítele s využitím úderů raketového vojska, letectva a v součinnosti se vzdušnými výsadky vysoce aktivní úsek frontu a plnit tak důležité úkoly ve prospěch hlavních sil prvosledových armád a frontu. K plnění tak náročných úkolů musí být vysoce pohyblivé nejen na zemi, ale i ve vzduchu. Z toho plyne požadavek začleňovat do jejich sestavy jednotky vojskového letectva.

Dlouhodobé působení v hloubce nepřítele vtiskuje operačním manévrujícím skupinám výraznou, charakteristickou pečeť samostatnosti, jež se musí odrážet ve schopnosti zabezpečení a dosažení vysoké životaschopnosti. Proto musí být vysoce odolné vůči úderům nejen pozemních sil nepřítele, ale i ze vzduchu, zejména proti účinkům ZHN. To vyžaduje její komplexní palebnou ochranu a podporu. OMS se zpravidla vytvářejí k plnění rozhodujících úkolů na směru hlavního úderu, který zaručuje dosažení cíle v nejkratší době. Z hlediska manévru palbou a pohybem to současně vyžaduje soustředit síly a prostředky na daném směru a jejich optimálně využití.

Nepřetržitým útokem operačních manévrujících skupin ve dne i v noci budou jejich vysoce pohyblivá vojska rychle a odvážně pronikat do hlubokého týlu nepřítele a povedou za sebou s určitým odstupem hlavní síly armády (frontu). V útočných operacích jsou OMS tou silou, která v pásmech zničených jadernými údery a v co nejkratším čase pronikne ke konečnému cíli operace.

Vztah palby a manévru v celkovém pojetí dnešní operace vyjadřuje korporativní poměr, který vyžaduje stanovit v nových podmínkách vojenského umění jejich správný vzájemný vztah. Podíváme-li se na problém z vývojového hlediska a současného stavu, můžeme říci, že vývoj palebných prostředků zákonitě vede ke zvýšení úlohy palby v boji a operaci. Proto na ni klademe důraz zvláště v soudobých podmínkách.

V minulosti se její síla realizovala v taktickém a operačním měřítku. Dokonce ještě v minulé válce sloužila hromadná palba všech druhů zbraní hlavně jen jako svérázný palebný taran v útoku a clona v obraně. Byla prostředkem ničení nepřítele v poměrně úzkém pásmu. Toto pásmo bylo ničeno vymezenými počty dělostřelectva, které bylo k dispozici. Palbou se připravoval průlom, zteč a podporoval a doprovázel celý útok tankových vojsk a pěchoty. Dělostřelecká příprava a doprovod byly většinou doplňovány palebnými údery dalekonosného dělostřelectva bez spojení s manévrem pozemních vojsk. Hloubka úderů letectva k zabezpečení komplexního pojetí palby byla omezena jeho doletem.

V dnešním boji a operaci se palba stala hlavním obsahem úderů vedených na nepřítele. Její síla, která několikanásobně vzrostla, je nedílnou součástí samotného úderu vojsk. Ve formě jaderných úderů se stala strategickým činitelem, který má podstatný vliv na průběh i výsledek války, tzn. operací a bojů. Jaderné zbraně nejsou již jen prostředkem k zabezpečení a vytvoření podmínek pro úder vlastních vojsk. V důsledku jejich použití a využitím dalších nových aspektů operace, jako např. OMS a vzdušných výsadků, se povede boj nejen na čarách dotyku, ale i v prostorech vzdálených desítky i stovky kilometrů v hloubce sestavy nepřítele, kde se vytvoří aktivní bojová fronta.

V soudobé operaci výrazně vzrostl též význam pohyblivosti vojsk a jejich manévru v taktickém, operačním a strategickém měřítku. Svědčí o tom revoluce ve vojenství, která vysokou pohyblivost vojsk přinesla. To umožňuje vést boj a operaci v rychlém tempu na různých směrech, rychle vyvádět vojska zpod úderů nepřátelských jaderných zbraní a stejně rychle je soustřeďovat na směry průlomu a k vedení další bojové činnosti.

Důležitou úlohu při tom má vojenská bojová a přepravní technika, která musí spolehlivě zajistit harmonické skloubení palebné síly, síly úderu a manévrovací schopnosti vojsk. Na možnosti překvapivého rychlého manévru do značné míry závisí schopnost zasazovat (pro soudobý boj charakteristické) nečekané údery do velké hloubky, obcházet velká uskupení nepřítele a vést údery do jeho boku a týlu. Ničit ho po částech a mařit jeho úsilí. Při odchodu upevnit se na výhodných čarách. Jaderné a palebné prostředky spolu s údery pozemních a vzdušných vojsk jsou v tomto pojetí hlavními faktory, které tvoří podstatu soudobého manévru v operaci.

Víme, že dříve byla palba manévru plně podřízena, jelikož jejím úkolem bylo vytvořit pro manévry výhodné podmínky. V závislosti na stupni vývoje zbraní a vojenské techniky si můžeme ukázat, že úloha těchto prvků se měnila. U středověkých armád např. byl nejdůležitější fyzický úder ozbrojených mas, hlavně bodnými a sečnými zbraněmi. Postupně jak se zdokonalovaly zbraně, do-

pravní a spojovací prostředky a další komponenty ozbrojeného zápasu, vzrůstala i úloha manévru a palby.

Jakmile se začalo využívat terénu ke krytí pěšáků před palbou (též okopů a později polních opevnění), urychlil se rozvoj dělostřelectva a automatických ručních zbraní. Vzrostl význam hromadné palby k ničení vojsk nepřítele. V období první světové války nebývale vzrostl rozsah použití hromadné palby pušek, kulometů a dělostřelectva. Tím se zvýšil celkový význam palby.

S postupným rozvojem palebných prostředků a s rozvojem letectva se postupně měnila podstata úderu. Není to již fyzický úder bodnou nebo sečnou zbraní, ale skloubení účinné palby a hybné síly vojenských mas. Pokusy o umělé zdůraznění některého z těchto prvků na úkor ostatních nemají vyhlídky na úspěch. Ve druhé světové válce se německé velení krutě přepočítalo, když zvějšovalo manévrovací schopnosti a pohyblivost svých mobilních vojsk na úkor jejich palebné a úderné síly. Tím, že věnovalo hlavní pozornost vývoji letectva a nedokonale vyzbrojeným lehkým a středním tankům, zcela zjevně omezilo a oslabilo hlavní palebný a do určité míry i úderný prostředek druhé světové války — dělostřelectvo a tanky. Na druhé straně technika Sovětských ozbrojených sil byla konstruována a vyvíjena v harmonickém souladu palby, úderu a manévru.

Jak je tomu dnes? Jaderné zbraně znamenají v tomto směru revoluční zvrat. Manévr již nediktuje palbě, ale palba určuje charakter manévru.

Protože všechny síly nepřítele dnes zpravidla nebudou na předním okraji či v taktické hloubce, bude i těžiště jaderných úderů (při pokrytí taktické plochy) v operační hloubce. Z daného kritéria se formuje požadavek soudobého manévru, který musí být zaměřen na co nejrychlejší pronikání do hloubky bojových a operačních sestav nepřítele narušených jadernými údery. Požadavkem především je, aby tento manévr byl jednoduchý a zaručoval rychlé proniknutí do sestavy nepřítele. Manévr kromě rychlosti musí respektovat terén k co nejlepšímu využití vysoké pohyblivosti vojsk.

V závěru chci zdůraznit, že jaderné zbraně zaznamenaly velký kvalitativní skok ke zvýšení úlohy palby. Úder ještě více splynul s palbou. To však neznamená, že palba pohltila úder a manévr — klíčové faktory operace a boje. Soudobá operace a boj nemohou být založeny na prostém ničení nepřítele zbraněmi hromadného ničení, jímž dnes vévodí jaderné zbraně. Každá strana musí mít dostatek klasických sil a prostředků, jimiž se bude snažit přehradit manévrovou činností trhlíny v sestavě, které byly způsobeny těmito jadernými zbraněmi.